

Tatjana Sjenjavskaja
(Lomonosov-universitetet i Moskva)

Vésteinn hét austmaðr einn: et kommentarforsøk

Den vanligste måten å innføre en ny person i Islendingesagaene er *heita*-formler. Formlene navngir sagapersoner og inneholder visse tilleggsopplysninger om dem som fortelleren kan også ikke inkludere i formlene og gi straks etter dem:

Borkell hét maðr. Hann var kallaðr skerauki (Gisl I); Þorbjörn hét maðr. Hann var bróðir Bjarns ok bjó á þeim bæ í Hrafnkeldal ok á Hólí hét, gegnt Aðalbóli fyrir austan (Hrafn IV); Maðr hét Galdra-Heðinn, er bjó í Kerlingardal (Nj CI); Maðr hét Hrafn ok var bróðurson Ónundar af Mosfelli (GunnI XIII).

Leddstillingen i formlene retter seg etter nokså faste semantiske regler. Når personen er anvist en viktig rolle i sagaen, får navnet første-plassen og fokuseres på denne måten. En slik fokusering brukes også for å merke begynnelsen av den nye handlingen.

I en rekke *heita*-formler står det ubestemt pronomen *einn* til fellesnavn:

Skámr hét lausingi einn. Hann hafði aflat fjár ok orðinn auðigr (Vatn XLVII); Gauss hét víkingr einn illr við eignar (Dropl XV, Fljót XXXIII).

Einn kan fungere i norrønt nesten på samme måte som ubestemt artikkel i moderne norsk, dansk eller svensk [Nygaard 1966:28]. Likevel i *heita*-formlene brukes pronomenet ikke for å betegne enkelte ubestemte mennesker. Det er nok å bruke fellesnavn uten artikkel for dette som vi kan se i de langt fleste tilfeller. *Einn* framhever her substantivets ubestemthet. Men det er ikke grammatisk ubestemthet som framheves.

Eksemplene viser at *einn* forekommer bare ved bestemte anledninger og henger sammen med tilleggsopplysninger av særtype. Dette er personens karaktertrekk eller noen omstendighet i hans liv. Disse fakta kan ha sin mening innenfor denne konkrete fabula d.v.s. de begivenhetene som er beskrevet. De er uten historisk verdi til forskjell fra genealogier og stedsnavn.

Selv om de personene som er merket av *einn* spiller viktige roller i sagaene, er de ikke velkjente og står i tradisjonens periferi. Nettopp derfor er de ubestemte.

Når den det gjelder er nordmann, får ubestemthet en særlig kulturmening. Det beste eksemplet i denne henseende er formelen som innfører "en nordmann ved navn Vestein" i *Gisla saga*: *Vésteinn hét austmaðr einn, er út kom um landnám ok vistaðisk með Bjartmari. (Gisl IV)*. Formelen inneholder identifiserende beskrivelse av Vestein. Straks etter gir sagaen opplysninger om hans familie og genealogi:

*Hann gengr að eiga Hildi, dóttur hans. Ok er þau höfðu eigi lengi ásamt verit, gátu þau tvau börn at eiga. Auðr hét dóttir þeirra, en Vésteinn sonr.
Vésteinn Austmaðr var Végeirsson, bróðir Vébjarnar Sygnakappa.*

Fortelleren vet altså ganske mye om faren til en av sagaens hovedpersoner men fokuserer hans ubestemthet. Og dette er påvirket av sagaens ideologi.

Vestein kommer til Island for å bosette seg der. Han blir til islending men er beskrevet ennå som nordmann. Hans ubestemthet anviser sagaens islandske synspunkt og avspeiler islendingenes etniske selvbevissthet [jfr Gísli Pálsson 1989].

Litteratur

Íslendinga sögur. Guðni Jónsson bjó til prentunar. 1.-12. bindi. Reykjavík, 1943.

Gísli Pálsson. Language and Society: The Ethnolinguistics of Icelanders. - In *The Anthropology of Iceland*. Ed. by E. Paul Durrenberger and Gísli Pálsson. Univ. of Iowa Press, 1989, 121-139.

Nygaard, Max. *Norrøn syntax*. Oslo, 1966.

Forkortinger

Dropl - Droplaugarsona saga

Fljót - Fljótsdæla saga

Gísl - Gísla saga Súrssonar

Gumli - Gunnlaugs saga ormstungu

Hrafn - Hrafnkels saga Freysgoða

Nj - Njáls saga

Romertall angir kapitelnummer.